

МАРТИШЕВ ПАВЛЮ АНДРІЙОВИЧ

аспірант Інституту економіки та прогнозування НАН України

м. Київ, Україна

**ПОЛІТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАХИСТУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО
СЕКТОРА ВІД НЕСПРИЯТЛИВИХ НАСЛІДКІВ
ВОЛАТИЛЬНОСТІ СВІТОВИХ ЦІН**

В статті розглядаються сучасні тенденції цінової нестабільності на світовому ринку продовольства, її причини та наслідки для національних виробників, дається перелік політичних інструментів щодо боротьби з волатильністю світових цін.

Ключові слова: сільське господарство, волатильність, аграрна політика.

Актуальність даної теми обумовлена тим, що поточний етап агропродовольчого розвитку характеризується нестабільністю кон'юнктури світового ринку. Низькі цінові коливання є небезпечними як з огляду на необхідність підтримання життєздатності фермерських господарств (низькі ціни), так і забезпечення продовольчої безпеки (високі ціни). В умовах значної цінової волатильності зростає невпевненість інвесторів і виробників щодо доцільних напрямів розвитку виробництва.[1, с.10]

Для успішного подолання негативних наслідків цінових коливань вкрай важливо з'ясувати **причини волатильності**. Експерти Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO) аналізують виникнення цінових коливань у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі. Зокрема, у *короткостроковому* періоді виокремлюються такі основні причини посилення волатильності цін на аграрну продукцію: коливання пропозиції (обсягу врожаїв) на ринку,

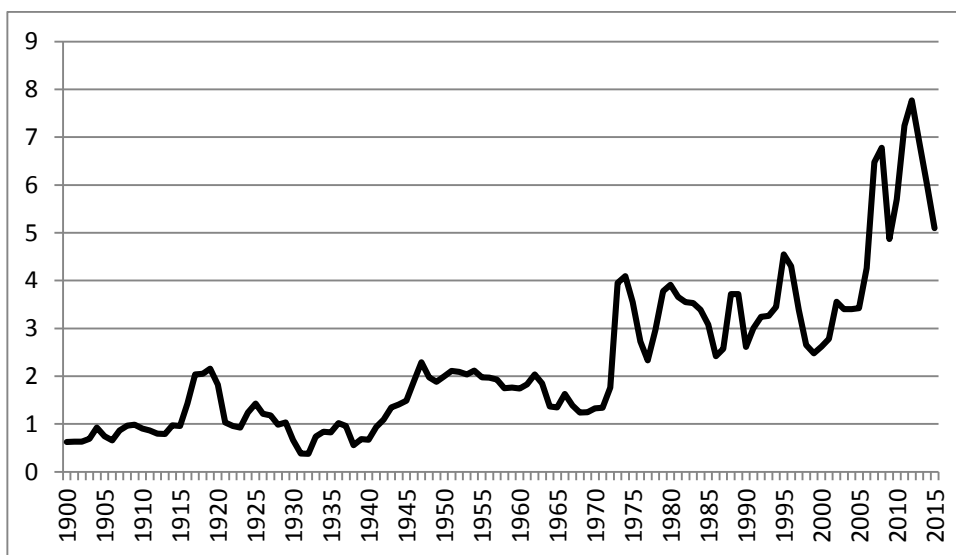
зміна еластичності попиту, торгівельна політика країн та спекулятивні операції на біржах.

У середньостроковому періоді пояснення поточної динаміки світових цін пов'язане з тим, що продовольчі кризи в світі відбуваються з певною періодичністю. Високі ціни викликають прилив інвестицій та розвиток нових технологій. Імпульсом для зростання ділової активності зазвичай є раптовий стрибок внутрішніх цін, викликаний низьким об'ємом поставок продовольства у певний період.[2, с. 24-25]

Для ілюстрації цінової динаміки світового ринку та важливості впливу глобальних економічних та політичних факторів проаналізуємо історичні значення цін на озиму пшеницю у США починаючи з початку ХХ ст.

Рис. 1

Динаміка закупівельних цін на пшеницю у США (1900-2015 рр.),
\$/бушель

Джерело: <http://www.ers.usda.gov/data-products/wheat-data.aspx>

На графіку бачимо, що починаючи з 1970 рр. рівень цін та їх нестабільність підвищувалися. Великі цінові стрибки або серія коливань співпадають із значними політичними катаклізмами: світові війни,

післявоєнна відбудова Європи, нафтова криза 1973 року, промислове зростання Китаю. Показник середньоквадратичного відхилення цін зріс з 0,53 \$ до 1,45 \$, сигналізуючи про підвищення ризиків для учасників ринку.

Останнє пояснення зростання волатильності агропродовольчих цін припускає, що дана тенденція є попереднім сигналом про нестачу продовольчих товарів у *довгостроковій* перспективі. Згідно даної гіпотези, світ знаходиться на заключному етапі довгого періоду структурного перевиробництва на міжнародних ринках сільськогосподарської продукції, який став можливим завдяки екстенсивному використанню дешевих природних ресурсів (нафти, води, біорізноманіття, землі, фосфатів). Забруднення навколишнього середовища, вичерпання запасів прісної води та корисних копалин, зниження біорізноманіття разом з тривалим недофінансуванням сільськогосподарських досліджень роблять прогноз щодо зростання цін реалістичним.

Волатильність має чотири основних типи негативного впливу: підвищення бідності населення; зниження інвестиційної діяльності виробників; макроекономічний вплив; вплив на політичні процеси. [3, с.16]

В практиці сучасної аграрної політики існують наступні інструменти боротьби з наслідками коливань світових цін:

1.Підвищення ефективності функціонування ринків в часі та просторі: розвиток інформаційних систем, транспортної та комунікаційної інфраструктури; підвищення конкуренції на внутрішньому ринку; підвищення потужності сховищ приватного сектору завдяки спрощеному доступу до фінансування; сортування продукції по якості, стандартизація.

2.Застосування тарифних та нетарифних інструментів зовнішньої торгівлі: встановлення гнучких або фіксованих митних ставок, квот, експортних податків, субсидій, ліцензій.

3.Надання фінансових продуктів виробникам: страхування врожаю/худоби (на основі індексів); страхування комерційних ризиків (хеджування); створення позичково-зберігальних асоціацій.

4.Стимулювання інвестицій у сільське господарство: збільшення внутрішнього виробництва продовольства; диверсифікація продовольчих систем і підвищення їх здатності до відновлення; підвищення врожайності на місцях; системи зберігання продовольства на всіх рівнях, включаючи рівень громад.

5.Коректна система державних інтервенцій: створення буферних запасів; схеми цінових коридорів для експорту та імпорту; стабілізація внутрішніх цін.

6.Підвищення продуктивності дрібних та середніх виробників: здатність фермерських систем до відновлення; адресні субсидії у вигляді споживчих факторів (насіння, добрив); виробництво для внутрішнього споживання.

7.Соціальний захист вразливих домогосподарств: грошові та продовольчі перекази; програми шкільного харчування; підвищення зайнятості серед сільських жителів, що не займаються сільським господарством.[2, с.67]

Слід зазначити, що застосування даних інструментів має бути вибіркоким. При прийнятті рішень уряд має враховувати ряд індивідуальних характеристик країни, зокрема:

- рівень самозабезпечення країни продовольством;
- макроекономічні показники;
- ступінь інтеграції національного ринку у глобальне економічне середовище (наявність обмежень торгівлі, обсяг експорту та імпорту, участь у міжнародних економічних об'єднаннях і т.д.);
- місткість національного ринку, його монополізованість, наявність виробничої, транспортної та інформаційної інфраструктури;

- природно-кліматичні фактори (нестабільність клімату, наявність природних ресурсів).

Підсумовуючи вищезазначене, зазначимо, що проблема волатильності цін на світових агропродовольчих ринках з часом буде лише посилюватися, враховуючи зростання кількості населення та виснаження ресурсного потенціалу планети. Таким чином, впровадження раціональної політики, спрямованої на боротьбу з наслідками цінових коливань набуває першочергового значення. Методичні аспекти здійснення даної політики є актуальним матеріалом для подальших наукових досліджень.

Література:

1.ШубравськаО.В., Молдаван Л.В., Пасхавер Б.Й. Агропродовольчий розвиток України в контексті забезпечення продовольчої безпеки: кол. моногр. за ред. д-ра екон. наук О.В.Шубравської; НАН України, ДУ “Ін-т екон. та прогнозув. НАН України”. – К., 2014. – 456 с

2.Волатильность цен и продовольственная безопасность. Доклад группы экспертов высокого уровня по вопросам продовольственной безопасности и питания, ГЭВУ, 2011 г.

3.The State of Food Insecurity in the World: how international price volatility affect domestic economy and food security? FAO, Rome, 2011

4. <http://www.ers.usda.gov/data-products/wheat-data.aspx>